

Гроші, фінанси та кредит

УДК 336.13

Міщенко Дмитро Анатолійович

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри фінансів
Університет митної справи та фінансів*

Мищенко Дмитрий Анатольевич

*доктор наук по государственному управлению, профессор,
профессор кафедры финансов
Университет таможенного дела и финансов*

Mishchenko Dmytro

*Doctor of Sciences in Public Administration, Professor,
Professor of the Department of Finance
University of Customs and Finance*

Міщенко Людмила Олександрівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів
Університет митної справи та фінансів*

Мищенко Людмила Александровна

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры финансов
Университет таможенного дела и финансов*

Mishchenko Lyudmila

*PhD, Associate Professor,
Associate Professor Department of Finance
University of customs business and finance*

Холошня Діана Олегівна

магістр

Університету митної справи та фінансів

Холошня Диана Олеговна

магистр

Университета таможенного дела и финансов

Kholoshnya Diana

Master of the

University of Customs and Finance

**ОЦІНКА БЮДЖЕТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНІВ: ПРАКТИЧНИЙ
АСПЕКТ**

**ОЦЕНКА БЮДЖЕТНОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕГИОНОВ:
ПРАКТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ**

**ASSESSMENT OF BUDGETARY CAPACITY OF REGIONS:
PRACTICAL ASPECTS**

Анотація. У статті розглянуто можливість застосування методу статистичного групування для оцінки бюджетного потенціалу регіонів, в результаті проведеного аналізу отримано середні фінансові показники за групами, результати статистичного групування оформлені у вигляді таблиць, запропонована методика дозволяє виявляти регіони, що мають вищий рівень бюджетного потенціалу і регіони з нижчим рівнем бюджетного потенціалу, які більшою мірою залежать від офіційних трансфертів. Використання результатів аналізу статистичного групування бюджетного потенціалу регіонів, передбачає переорієнтацію держави на розвиток регіонів, підвищення їх інвестиційної привабливості; підвищення ефективності управління місцевими бюджетами. Зазначено, що наразі постає необхідність у проведенні об'єктивного аналізу та оцінки

бюджетного потенціалу регіонів, тому необхідним є розробка методики оцінки бюджетного потенціалу регіонів, що покращить державне регулювання бюджетних процесів, що в свою чергу позитивно вплине на економіку України.

Ключові слова: бюджетний потенціал, фінанси, регіон, оцінка, аналіз, групування.

Аннотация. В статье рассмотрена возможность применения метода статистической группировки для оценки бюджетного потенциала регионов, в результате проведенного анализа получены средние финансовые показатели по группам, результаты статистической группировки оформлены в виде таблицы, предложенная методика позволяет выявлять регионы, имеющие высокий уровень бюджетного потенциала и регионы с низким уровнем бюджетного потенциала, которые в большей степени зависят от официальных трансфертов. Использование результатов анализа статистической группировки бюджетного потенциала регионов, предусматривает переориентацию государства на развитие регионов, повышение их инвестиционной привлекательности; повышение эффективности управления местными бюджетами. Отмечено, что в настоящее время возникает необходимость в проведении объективного анализа и оценки бюджетного потенциала регионов, необходимо разработать методику оценки бюджетного потенциала регионов, функционирование которого повысит эффективность бюджетной системы, государственного регулирования экономических процессов и управления социальной сферой на местном и общенациональном уровнях, что в свою очередь положительно повлияет на экономику Украины.

Ключевые слова: бюджетный потенциал, финансы, регион, оценка, группировка.

Summary. The possibility of applying the method of statistical grouping to

assess the budgetary potential of the regions has been addressed in article. As a result of the analysis, the average financial indicators were obtained by groups, the results of the statistical grouping are presented in the tabular form, the proposed methodology makes it possible to identify regions that have a high level of budgetary potential and regions with a low level of budgetary potential, which are more dependent on official transfers. The use of the results of the statistical grouping analysis of the budgetary capacity of the regions, provides for a reorientation of the state to the development of regions, increase their investment attractiveness and management effectiveness of local budgets. It was noted that at present there is a need for objective analysis and assessment of the budgetary capacity of the regions, Therefore, it is necessary to develop a methodology for assessing the budgetary capacity of the regions, which will improve the state regulation of budgetary processes, which in turn positively affects the economy of Ukraine.

Key words: *budgetary capacity, finance, region, assessment, analysis, grouping.*

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку відносин у сфері державних фінансів суттєво зростає значення оцінки бюджетного потенціалу регіонів, від стану якого безпосередньо залежить стабільне економічне зростання країни в цілому. Наявна в нашій країні система фінансового забезпечення регіонів є причиною наявності певних диспропорцій між складовими бюджетної системи, що перешкоджає збільшенню фінансових ресурсів, які перебувають у розпорядженні місцевих бюджетів. Відтак, є об'єктивна необхідність у аналізі та оцінці бюджетного потенціалу регіонів, який являє собою сукупність фінансових ресурсів, можливостей та спроможності органів місцевого самоврядування щодо їх мобілізації, яка необхідна для забезпечення соціально-економічного розвитку регіону.

Розв'язання цієї проблеми потребує формування та розвитку механізму оцінки бюджетного потенціалу регіонів, функціонування якого підвищить ефективність бюджетної системи, державного регулювання економічних процесів та управління соціальною сферою на місцевому та загальнонаціональному рівнях, що в свою чергу позитивно вплине на рівень життя населення України. Таким чином, досить актуальним є системне дослідження науково-методичних засад та практичного інструментарію оцінки бюджетного потенціалу регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці дослідження фінансового потенціалу регіонів присвячено чимало праць таких вчених, як Балацький Є.О. [2], Буряченко А.Є.[4], Боронос В.Г. [3], Луніна І.О. [5], Малік Є.О. [4], Міронова Л.О. [8; 9], Пасічник Ю.В. [10], Пушак Я.Я. [11] , Педченко Н.С. [12], Сафонова Л.Д. [4], Стрілець В.Ю. [12], Фролов С.М [2; 14]. та ін. Однак, незважаючи на високий рівень наукових здобутків та значний практичний досвід у зазначеній площині досліджень, відзначимо, що подальшого вирішення потребують питання пов'язані з систематизацією науково-методичних підходів до оцінки та підвищення бюджетного потенціалу регіонів, в т. ч. з урахуванням реформи щодо децентралізації влади в Україні. Особливу увагу необхідно приділити розробці напрямів підвищення бюджетного потенціалу та його оцінки.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є проведення оцінки бюджетного потенціалу регіонів та розробка напрямів його зміцнення.

Виклад основного матеріалу. У вітчизняній літературі існує багато різних підходів щодо визначення сутності поняття «бюджетний потенціал регіону». Так, узагальнивши їх ми можемо зробити висновок, бюджетний потенціал це здатність акумулювати фінансові ресурси для фінансування функцій держави делегованих на місцевий рівень. Для визначення груп регіонів за рівнем потенціалу ми будемо використовувати статистичне

групування, тому, що суть статистичного групування полягає в тому, що елементи сукупності об'єднують у групи за певними ознаками, класи, типи, а інформацію про них відображають як у межах груп, так і в цілому по сукупності [3].

Одне з основних завдань групування полягає в тому, щоб відібрати такі суттєві ознаки, які б дозволили виділити дійсно типові, відмінні одна від одної групи. За допомогою такого методу, як групування визначимо групи регіонів, за таким показником як обсяг офіційних трансфертів на 1 особу в середньому за три роки. Потрібно зазначити, що Донецька і Луганська область було виключено з проведеного аналізу у зв'язку з проведенням АТО, що робить показники неадекватними та унеможливорює їх включення до аналізу.

Показники бюджетного потенціалу регіонів, 2016 р. наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка показників бюджетного потенціалу регіонів України у 2016 р.

	Податкові надходження на 1 особу, грн.	Офіційні трансферти, на 1 особу грн.	Всього доходів на 1 особу, грн.	Темп зростання, %
Вінницька	2969,52	5440,928	8994,49	149,1
Волинська	2413,1	6177,822	9148,5	140
Дніпропетровська	4997,69	4496,789	10051,71	135,9
Донецька	1797,52	2173,885	4239,02	123,6
Житомирська	2783,13	5802,394	9044,47	145,4
Закарпатська	2108,14	5573,074	8041,27	150
Запорізька	4432,46	4620,532	9609,36	154,9
Івано-франківська	2292,69	6269,955	8924,17	142,5
Київська	4500,47	4741,52	10059,56	150,2
Кіровоградська	3281,38	5432,629	9123,07	147,3
Луганська	991,98	1764,962	2894,26	114,6
Львівська	3418,38	5284,568	9213,65	155,2
Миколаївська	3278,35	4863,346	8635,93	147,4
Одеська	3841,64	4197,207	8707,26	155,1
Полтавська	4181,74	5444,383	10302,31	143,7
Рівненська	2327,47	6292,785	8978,19	141,4

Сумська	3129,05	5770,327	9390,83	147,1
Тернопільська	2033,81	6396,968	8824,86	138,2
Харківська	3633,95	4297,453	8482,86	143,6
Херсонська	2603,34	4986,66	8112,51	145,2
Хмельницька	2703,18	5724,98	8969,31	142,1
Черкаська	3236,24	5561,412	9338,72	145,6
Чернівецька	2249,18	5611,285	8397,18	152,8
Чернігівська	2981,8	5305,815	8839,02	150
Київ	8452,71	0	13222,95	132

Джерело: складено автором на основі [1]

Величину інтервалу визначимо за формулою:

$$h = \frac{x_{\max} - x_{\min}}{n}$$

ширина інтервалу $h = 550$.

Результати статистичного групування оформлені у вигляді статистичних таблиць. За результатами проведеного групування було визначено 4 групи (табл. 2).

Таблиця 2

**Групи регіонів за ознакою (офіційні трансферти, на 1 особу грн.)
у 2016 р.**

Група	Діапазон	Регіони
1	4197,207-4747,207	Дніпропетровська Запорізька Київська Одеська Харківська
2	4747,208- 5297,208	Львівська Миколаївська Херсонська
3	5297,209 -5847,209	Вінницька Житомирська Закарпатська Кіровоградська Полтавська Сумська Хмельницька Черкаська Чернівецька Чернігівська

4	5847,21 – 6397,21	Волинська Івано-Франківська Рівненська Тернопільська
---	-------------------	---

Джерело: складено автором

У результаті проведеного групування ми отримали 4 групи регіонів. До першої групи увійшли регіони з найнижчими показниками офіційних трансфертів, на 1 особу грн., від 4197,207 грн. до 4747,207 грн., тобто вони мають найвищий рівень бюджетного потенціалу. Наступним етапом розрахуємо середні показники (всього доходів, податкових надходжень, офіційних трансфертів) за групами.

Результатом проведеного аналізу, ми отримали середні фінансові показники за групами, що наведені у таблиці 3.

Таблиця 3

Середні фінансові показники за групами регіонів України у 2016 р.

Група	Регіони	Податкові надходження, тис. грн.	Офіційні трансферти, тис. грн.	Всього доходів, тис. грн.	Темп зростання, %
1	Дніпропетровська Запорізька Київська Одеська Харківська	10128972,0	10482559,38	22065671,2	127,5
2	Львівська Миколаївська Херсонська	5060330,8	8082953,733	13948001,17	124
3	Вінницька Житомирська Закарпатська Кіровоградська Полтавська Сумська Хмельницька Черкаська Чернівецька Чернігівська	3785984,71	6703851,83	11237599,39	125,54
4	Волинська Івано-Франківська Рівненська Тернопільська	2634034,7	7293867,1	10406123,63	125

Джерело: складено автором

Отже, аналіз таблиці 3, дає змогу бачити, наскільки різняться середні данні за групами, загальна сума доходів у першій групі складає 22065671,2 тис. грн., і темп зростання складає 127,5 %, а от у 4 групі 10406123,63 тис. грн., і збільшуються вони на 25% у порівнянні з попереднім роком. Різниця між першою і другою групою складає 11659547,57 тис. грн. майже 50%. Показники першої групи найвищі, показники четвертої групи найнижчі.

Вчені вважають, що іноземні інвестиції відіграють велику роль в економічному становищі будь-якої держави незалежно від рівня її економічного розвитку. Їх роль значно зросла у 80-90-х рр. минулого століття, коли їх почали розглядати як один із основних засобів інтеграції національної економіки у світове господарство на основі перенесення виробничих потужностей, переведення капіталу, передавання технології, управлінського досвіду і навичок, інновацій у приймаючу країну, нерідко в більшу економіку [2].

Прямі іноземні інвестиції сприяють економічному зростанню приймаючої економіки на основі ефективнішого використання національних ресурсів. Прихід іноземних фірм на національний ринок призводить до заміщення чи витіснення менш ефективних національних компаній, що спричинює перерозподіл внутрішніх ресурсів між більш і менш рентабельними компаніями і сприяє зростанню середнього рівня продуктивності праці і середніх доходів на душу населення у приймаючій країні [15]. Отже, розглянемо прямі інвестиції за групами регіонів, які наведені на рисунку 1.

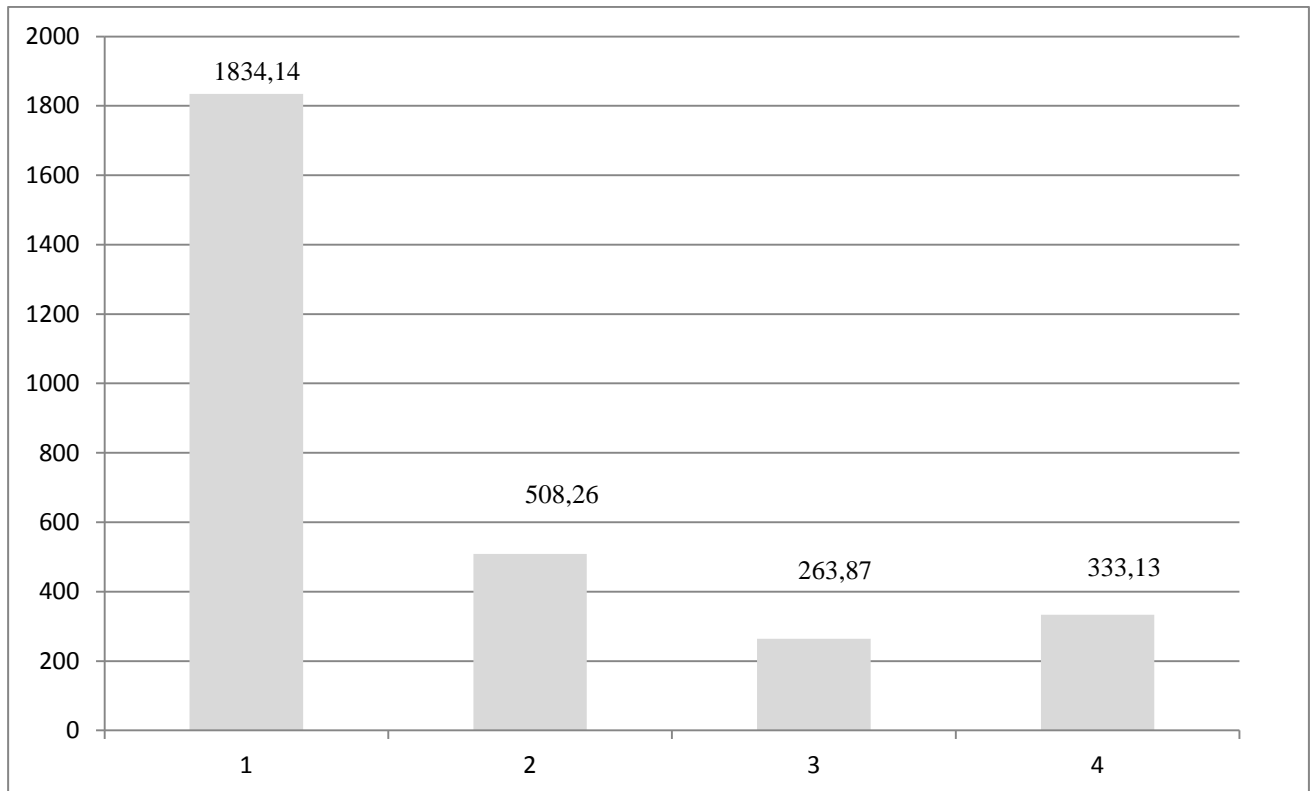


Рис. 1. Прямі інвестиції за групами регіонів України у 2016 р., млн. дол.

Джерело: складено автором

Аналіз рисунку 1 свідчить, що найвищий обсяг прямих інвестицій відповідає більш високому рівню бюджетного потенціалу регіону.

Середні показники економічного розвитку наведені у таблиці 4. До таблиці був включений такий показник, як оборот роздрібної торгівлі, вважаємо, що він є одним з найважливіших. Він відображає економічні та соціально - економічні процеси, що відбуваються в житті регіону та й країні в цілому. Оборот роздрібної торгівлі тісно пов'язаний з багатьма показниками розвитку економіки, з державним бюджетом, грошовим обігом тощо. Крім того, у сфері товарного обігу оборот роздрібної торгівлі впливає на інші показники торгівлі, зокрема на товарні запаси та їх оборотність праці в торгівлі і т. д. Разом з тим він сам відчуває вплив товарних запасів, трудових і грошових витрат, стану матеріальної бази торгівлі і т.п. [4]. Другим і третім показниками було включено показники розвитку міжнародної торгівлі: до складу якої входять експорт, імпорт. Також ми

розглядаємо рівень середньорічної заробітної плати, показник який характеризує економічний розвиток.

Таблиця 4

Середні показники економічного розвитку за групами регіонів України у 2016 р.

Група	Регіони	Оборот роздрібної торгівлі, млн.грн.	Загальні обсяги експорту товару, млн. дол.	Загальні обсяги імпорту, млн.дол.	Середньорічна заробітна плата, грн.	Середньорічна заробітна плата, дол.
1	Дніпропетровська Запорізька Київська Одеська Харківська	81164	2482,2	2022,9	4951	184,2
2	Львівська Миколаївська Херсонська	43415,33	1062,87	850,8	4497,67	167,33
3	Вінницька Житомирська Закарпатська Кіровоградська Полтавська Сумська Хмельницька Черкаська Чернівецька Чернігівська	28914,8	643,03	442,59	4136,6	161,4
4	Волинська Івано-Франківська Рівненська Тернопільська	28656,5	449,55	516,67	4091,5	153,75

Джерело: складено автором

Аналіз таблиці, показує що у регіонах першої групи, всі показники значно вищі ніж у інших, тобто п'ять областей країни займають провідне місце з найвищим рівнем бюджетного потенціалу. Так, у 2016 р. у першій групі оборот роздрібної торгівлі на 52507,5 млн. грн. більше ніж показник у 4 групі. Порівнюючи 1 і 2 групи, бачимо, що показник першої групи на 37748,67 млн. грн. більше ніж другої.

Середньорічна заробітна плата, також найвища у першій групі, де вона становить 4951 грн., що на 859,5 грн. ніж у 4 групі.

Для зміцнення бюджетного потенціалу регіонів четвертої групи необхідно виявити галузі, розвиток яких створить нові робочі місця, а це в свою чергу забезпечити додаткові надходження до бюджету.

Проаналізуємо перспективні напрями розвитку Волинської області, виділимо напрями які дозволять зміцнити економіку регіону, а це в свою чергу зміцнить і бюджетний потенціал регіону. Особливістю даного регіону є те, що на Волині є 220 озер площею 13 тис. га. Покращення екології водойм дозволить ведення рибальства, що створить додаткові робочі місця і збільшить валовий регіональний продукт, окрім того це забезпечить додаткові надходження до бюджету.

Іншим перспективним напрямом розвитку Волинської області є розвиток виробництва молока, адже на сьогодні понад 80 % його виробництва зосереджені в особистих селянських господарствах. Відтак, спостерігається низька економічна активність сільськогосподарських підприємств, яким можна надати підтримку з боку держави для подальшого розвитку у цій сфері.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз дав змогу виявити регіони, які мають вищий рівень бюджетного потенціалу і регіони з найнижчим рівнем бюджетного потенціалу, які більшою мірою залежать від офіційних трансфертів. Використання результатів аналізу статистичного групування бюджетного потенціалу регіонів, передбачає переорієнтацію держави на розвиток регіонів, з урахування їх особливостей, підвищення їх інвестиційної привабливості та управління місцевими бюджетами.

Оцінка бюджетного потенціалу регіонів України, її проведення дозволить більш точно планувати надходження до бюджету, допоможе при розробці заходів з удосконалення регулюючої та фіскальної функції

місцевих фінансів, усунення недоліків у бюджетному механізмі, формування раціональної структури податкових надходжень бюджету, сприятиме розробці напрямів ефективної бюджетної політики та розвитку фінансової політики на рівні регіону.

Література

1. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Балацький Є.О. Бюджетна децентралізація: ефективність реформи на місцевому рівні / Є.О. Балацький, С.М. Фролов [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/handle/123456789/6756>
3. Боронос В.Г. Аналіз економічного змісту фінансового потенціалу регіону / В. Г. Боронос, І Карпенко [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/22526/09-Voronos.pdf?sequence=1>
4. Бюджетний менеджмент: тренінг-курс : навч. посіб. / Л.Д.Сафонова, А. Є. Буряченко, Є. О. Малік та ін. ; за заг. ред. Є. О. Малік; передм. Т. І. Єфименко. – К. : ДННУ "Акад. фін. управ ління", 2012. – 400 с. – (Серія "Бюджетна і податкова системи: методологія, організація, навчання").
5. Луніна І. О. Бюджетна децентралізація: цілі та напрями реформ / І. О. Луніна // Економіка України. - 2014. - № 11. - С. 61-75. - Режим доступу:http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2014_11_7
6. Міщенко Д. А. Механізми державного регулювання розвитку аграрного сектору економіки України: теорія та методологія. монографія / Д. А. Міщенко. – Дніпропетровськ: ДДФА, 2014. – 400 с.

7. Міщенко Д. А. Оцінка сучасного стану інвестиційної активності у регіоні та шляхи її підвищення / Д. А. Міщенко., Л.О. Міщенко // Інвестиції: практика та досвід. .– 2014. – №23. – С. 6-9.
8. Міронова Л.О. До питань активізації інвестиційної діяльності підприємств / Л.О. Міронова, О.І. Крутоус // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – № 13. – С. 2-5.
9. Міронова Л.О. Фінансовий потенціал регіону: теоретичний аспект / Л.О. Міронова, О.В. Моїсеєнко // Вісник ДДФА. – 2013. - №2. – С. 141-149.
10. Пасічник Ю.В. Бюджетний потенціал економічного зростання в Україні : монографія Ю. В. Пасічник. – Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2005. – 642 с.
11. Пушак Я.Я. Напрями формування бюджетного потенціалу регіону [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/14_NPRT_2010/Economics/66977.doc.htm
12. Педченко Н.С. Бюджетний потенціал регіону: оцінка та перспективи розвитку: монографія / Н. С. Педченко, В. Ю. Стрілець. – Полтава : ПУЕТ, 2014. – 220 с.
13. Черненко Д.С. Роль держави в інвестиційній привабливості регіонів / Д.С. Черненко, О.С. Черненко [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/tezi_zernovi_tehnologiyi_2017_ndi_ost.pdf#page=60
14. Фролов С.М. Науково-методичний підхід до оцінювання бюджетного потенціалу прикордонної території у контексті управління її інноваційним розвитком/ С.М. Фролов, С.М. Махнуша, В.М. Олійник Актуальні проблеми економіки. – 2013. - №7(145). – С.180-193.

15. Шевченко Н.І. Фактори, що визначають інвестиційну привабливість держави / Н.І. Шевченко [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=63>

References

1. Ofitsiynyy veb-sayt Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrainy [Elektronnyy resurs] / Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Balatskyy E.O. Byudzhetna detsentralizatsiya: efektyvnist' reformy na mistsevomu rivni / E.O. Balatskyy, S.M. Frolov [Elektronnyy resurs] / Rezhym dostupu: <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/handle/123456789/6756>
3. Boronos V.H. Analiz ekonomichnoho zmistu finansovoho potentsialu rehionu / V. H. Boronos, I. Karpenko [Elektronnyy resurs] / Rezhym dostupu: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/22526/09-Boronos.pdf?sequence=1>
4. Byudzhetnyy menedzhment: treninh-kurs : navch. posib. / L.D.Safonova, A. E. Buryachenko, E.O. Malik ta in. ; za zah. red. YE. O. Malik; peredm. T. I. Yefymenko. – K. : DNU "Akad. fin. uprav linnya", 2012. – 400 s. – (Seriya "Byudzhetna i podatkova sys te my: metodolohiya, orhanizatsiya, navchannya").
5. Lunina I. O. Byudzhetna detsentralizatsiya: tsili ta napryamy reform / I.O. Lunina // *Ekonomika Ukrainy*. - 2014. - № 11. - S. 61-75. - Rezhym dostupu:http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2014_11_7
6. Mishchenko D.A. Mekhanizmy derzhavnoho rehulyuvannya rozvytku aharnoho sektoru ekonomiky Ukrainy: teoriya ta metodolohiya. monohrafiya / D. A. Mishchenko. – Dnipropetrovs'k: DDFA, 2014. – 400
7. Mishchenko D. A. Otsinka suchasnoho stanu investytsiynoyi aktyvnosti u rehioni ta shlyakhy yiyi pidvyshchennya / D. A. Mishchenko., L.O. Mishchenko // *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid*. – 2014. – №23. – S. 6-9.

8. Mironova L.O. Do pytan' aktyvizatsiyi investytsiynoyi diyal'nosti pidpryyemstv/ L.O. Mironova, O.I. Krutous // Investytsiyi: praktyka ta dosvid. – 2008. – № 13. – S. 2-5.
9. Mironova L.O. Finansovyy potentsial rehionu: teoretychnyy aspekt / L.O. Mironova, O.V. Moyiseyenko // Visnyk DDFa. – 2013. - №2. – S. 141-149.
10. Pasichnyk Yu.V. Byudzhetnyy potentsial ekonomichnoho zrostannya v Ukrayini : monohrafiya Yu. V. Pasichnyk. – Donetsk : TOV «Yuhovostok, Ltd», 2005. – 642 s.
11. Pushak Ya.Ya. Napryamy formuvannya byudzhetnoho potentsialu rehionu [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.rusnauka.com/14_NPRT_2010/Economics/66977.doc.htm
12. Pedchenko N.S. Byudzhetnyy potentsial rehionu: otsinka ta perspektyvy rozvytku: monohrafiya / N. S. Pedchenko, V. Yu. Strilets'. – Poltava : PUET, 2014. – 220 s.
13. Chernenko D.S. Rol derzhavy v investytsiyniy pryvablyvosti rehioniv / D.S. Chernenko, O.S. Chernenko [Elektronnyy resurs] / Rezhym dostupu: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/tezi_zernovi_tehnologiyi_2017_nda_ost.pdf#page=60
14. Frolov S.M. Naukovo-metodychnyy pidkhid do otsinyuvannya byudzhetnoho potentsialu prykordonnoyi terytoriyi u konteksti upravlinnya yiyi innovatsiynym rozvytkom / S.M. Frolov, S.M. Makhnusha, V.M. Oliynyk Aktual'ni problemy ekonomiky. – 2013. - №7(145). – S.180-193.
15. Shevchenko N.I. Faktory, shcho vyznachayut' investytsiynu pryvablyvist' derzhavy / N.I. Shevchenko [Elektronnyy resurs] / Rezhym dostupu: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=63>